

РОМИ КАО ПЕНТЕКОСТАЛЦИ У ЈУГОИСТОЧНОЈ СРБИЈИ*

ДРАГАН ТОДОРОВИЋ

А п с т р а к т. – Деценију и по уназад, у религијском пољу Србије траје појачани утицај „малих верских заједница“ – адвентиста, пентекосталаца, Јеховиних сведока, баптиста, методиста, мормона итд. Опонашајући образац распрострања у европским, па и балканским земљама, протестантске верске заједнице посебну пажњу усмеравају према етничким мањинама, посебно Ромима, који су по конфесионалном пореклу православци и припадници ислама. Прелазак на протестантизам донео је Ромима много тога што им је било ускраћено у православљу, римокатоличанству и исламу: достојанство и уважавање, бригу и скрб, наду и перспективу.

Више од других, по учинцима у верском раду с ромском популацијом, издваја се пентекостални покрет, карактеристичан по проповедању поруке јеванђеља у сили Духа Светога. Центром јеванђеоског хришћанства у Србији сматра се град Лесковац, у коме постоји чиста ромска пентекостална црква, позната под називом „Црква под шатром“, са неколико стотина крштених верника.

Рад се заснива на подацима прикупљеним посматрањем са учествовањем у верским ритуалима, те дубинским интервјуима са Ромима верницима Еванђеоске пентекосталне цркве и њиховим пасторима.

Кључне речи: Роми, Србија, протестантизација Рома, Роми пентекосталци, југоисточна Србија.

УВОД: НАСТАНАК И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПЕНТЕКОСТАЛНОГ ПОКРЕТА

Иако популаризован почетком 20. века у САД, пентекостални покрет¹ утемељен је у перфекционистичким и харизматским покретима 19. века, пре свих Методистичком покрету светости и Католичком апостолском покрету

* Рад је настао у оквиру пројекта „Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије“ (бр. 179013), који финансира Министарство за науку и просвету Републике Србије, а реализује се на Машинском факултету Универзитета у Нишу.

¹ Пентекост (грч. *πεντηκοστής*, педесети, Духови или Педесетница; педесети дан након ускрснућа Исуса Христа, када се Дух Свети излио на апостоле), завршна јеврејска

по Едварду Ирвингу. Оснивачем се сматра Чарлс Пархам (Charles Fox Parham), који је са својим студентима у Топеки (Канзас, САД), трагао за светописамским знаком правог крштења Духом Светим. Пронашли су га у искуству *io-voreња у језицима*. Године 1905. Пархам отвара библијску школу у Хјустону (Тексас) и са пентекосталним учењем упознаје Вилијама Сејмура (William J. Seymour), црначког проповедника, који ово учење почиње проповедати у Лос Анђелесу, у некадашњој методистичкој цркви у Улици азуса (Azusa Street), у индустријском делу града (Jambrek 2002, 458).

Убрзо је порука јеванђеља проповедана у сили Духа Светог проширена преко Северне Америке у Европу, скандинавске земље, Италију, Средњу и Јужну Америку, Африку и Азију. Покрет је растао и у Русији, Бугарској и Румунији, највише преко повратника из Америке. Позивајући се на најновија светска истраживања,² Јамбрек (2007b, 183) наводи да је средином 2000. године од 1.999.564 хришћана на свету 523.767 учествовало у пентекостално-харизматском покрету.³ Од 1947. године постоји Светска конфедерација пентекосталних цркава као заједничка светска мрежа пентекосталних цркава.

Девет значајних карактеристика пентекосталног покрета су: 1. усредсређеност на Исуса Христа; 2. нагласак на слављењу Бога Оца и његовог сина Исуса Христа; 3. љубав према Божјој речи; 4. уверење да Бог и данас говори својим људима; 5. проповедање јеванђеља; 6. свесност зла; 7. нагласак на употреби духовних дарова (дарови говорења у језицима, пророштва и оздрављења); 8. есхатолошко ишчекивање другог Христовог доласка; и 9. деловање у сили Духа Светог (слављење, проповедање јеванђеља, служба оздрављења, ослобађања и надвладавања зла и служење духовним даровима) (Jambrek 2007a, 286).

Пентекосталци имају, као и остали протестанти, два главна обреда: крштење и Господњу вечеру, и три споредна: обред приношења деце (родитељи заједно са заједницом моле за здравље деце), венчање и обред сахране. У пентекосталном покрету најважније је говорење непознатим језицима (глосолалија) и „крштење у духу“, знак да је Дух Свети ушао у верника. Након првог крштења у води, појава „говорења у језицима“, исказана неразумљивим речима, узвицима и уздасима, сматра се јасним знаком крштења у Духу Светом.

светковина, која се славила педесети дан после Пасхе – празника склапања савеза на Синајској гори.

² Status of global mission. *International bulletin of missionary research*, January 2002. Richmond: World evangelization research center.

³ Највећа пентекостална локална црквена општина у свету налази се у Јужној Кореји и броји више од 800.000 чланова.

ПЕНТЕКОСТАЛИЗАМ У СРБИЈИ

Брачни пар Фрањо и Жужана Рац, крштени у Светом Духу у Бешки (Хрватска), сели се 1936. године у Суботицу и у њу доноси дах пентекостализма („малокрштени“). Покрет се шири на Зрењанин и друге војвођанске градове, коначно у Земун и Београд.⁴ Пред почетак Другог светског рата било је више од 20 пентекосталних заједница и група, подељених између немачког, мађарског и српског становништва (Бјелајац 2010, 161).

Послератни период карактерише готово изумирање немачке говорне заједнице, услед исељавања са немачком војском, прогонстава и терања у војне и радне логоре. Издваја се име Драгутина Волфа, утицајног проповедника новосадске цркве, каснијег дугогодишњег председника пентекосталног савеза. Током 1950. године, након иницијатива за уједињењем „малокрштених“, „великокрштених“ и „ногопраних“, код власти се региструје Крстова духовна црква у ФНРЈ, касније преименована у Савез Крстових духовних цркава. Слабо хијерархијско устројство, уз непрестано надметање харизматичних лидера, условило је нове поделе и преливања чланства у следећим деценијама.

Педесетих година минулог века настаје црква у Карановцу, а 60-их заједнице у Лебану и Лесковцу, обнавља се рад у Крушевцу, започет 1942. године удајом Смиље Бељин за Јована Мартића (Бјелајац 2010, 175). После 1963. формирају се групе у Војловици код Панчева, у Белој Цркви, Пландишту, Панчеву, Крагујевцу (1968) и Сомбору (1966). Прва пентекостална црква на Косову почела је деловати 1985. године (Kuzmić 2007, 228).

Пред распад СФРЈ, крајем 1989. године, у Београду је одржан сабор КПЦ/ХПЦ, на ком је донета одлука о промени имена у Еванђеоске цркве у СФРЈ, што, како се показало, није било довољно за успостављање жељеног јединства. Током 90-их година 20. века почињу деловати и прве неопентекосталне (харизматске) заједнице (Хришћанска црква „Голгота“, „Заједница вере“, Центар за рад са зависницима „Раскршће“, Хришћанска заједница „Нови хоризонт“). Коначно, различите пентекосталне цркве у Србији мењају име 1998. године у Протестантско-еванђеоске цркве (ПЕЦ). Процењује се да их је данас између седам и осам хиљада.

⁴ Араповић (2003, 109) наводи како је Петар Даутерман (Petar Dautermann), један од најзначајнијих представника хрватског пентекосталног покрета, између 1938. и 1944. године горљиво евангелизовао између Новог Сада и Београда, доприносећи оснивању прве пентекосталне цркве „великокрштених“ 1932. године у српској престоници.

ПЕНТЕКОСТАЛЦИ У ЈУГОИСТОЧНОЈ СРБИЈИ

Малобројни верници из лебанског краја првобитна окупљања имали су у скромној сеоској кући Слободана Станковића, у селу Шумане, на пола пута између Лебана и Горњег Врановца.⁵ Острашћени сељани, подржани од тадашње Државне безбедности,⁶ у два наврата демолирали су проповедаоницу и присилили вернике да се преселе у Лебане, у дом Вере Станковић, удате Ранђеловић. Временом су дограђене две додатне црквене просторије, а негде почетком 80-их година и засебна зграда у Пане Ђукића број 16, где је и данас место заједничких недељних богослужења Срба и Рома (Рома у већем броју).

Први јеванђеоски хришћани у Лесковцу, поред поменуто Вере Давидовић, били су брачни пар Митковић – Ђирило и Мирослава. Ђирило је касније постао први пастор у Лесковцу; са старошћу, повукао се на службу у Лебане, а 1976. рукоположен је за пастора Миодраг Станковић. Године 1964. купљена је зграда у Улици Максима Горког број 22, а раних 80-их и стара предратна вила, породична кућа трговца Димитријевића у броју 21. Стара зграда у броју 22 служила је за ромска богослужења све док у насељу „Славко Златановић“ није постављен шатор, донација француских Рома Синта, надалеко и нашироко проносећи тако име „Цркве под шатром“. Године 2005. дошло је до поделе на Протестантску еванђеоску цркву „Заједница Рома“ и Духовни центар еванђеоске цркве „Светло“. Од 2007. године у „Светлу“ своја су богослужења почели држати и Кинези који исповедају ову веру.

Реч је о мултифункционалном центру, опремљеном да примерено одговори различитим потребама верничке популације. Постоје трпезарија и просторија за дневну рекреацију, спаваоница са десетак лежајева за госте цркве, радио-станица „Шалом Ромален“ за емитовање програма духовног садржаја и сала за састанке.

Заметак деловања Духа Светог међу Нишлијама представљао је труд Миодрага Станковића с почетка 70-их година прошлог века, у виду паралелне

⁵ Драгоцене податке о почецима верског организовања у југоисточној Србији пружио нам је у засебном интервјуу Стефан Станковић, садашњи лесковачки пастор, иначе млађи син родоначелника пентекостализма Миодрага – Мије Станковића (изненадна Мијина смрт 24. фебруара 2009, тик пред заказани разговор у Лесковцу, ускратила нас је за многа изворна сведочанства о томе како је изгледало проповедање библијског наука пре готово пола века).

⁶ „Зашто кажем да је у питању Државна безбедност? Зато што је много година касније, када је извесна личност из политичких кругова, врло позната у Лебану и околини, отишла у пензију, онда је мојој тетки пришла, пошто су ионако мање-више комшије, Лебане је мало, две улице даље, и признала да су све они све то радили, оркестрирали и тражила опроштење. Што је интересантна прича, јер прорадила је савест и нека општа грађанска солидарност, ипак, у малом месту сви познају једни друге и деле судбину која их задеси“ (извод из интервјуа са Стефаном Станковићем, пастором Духовног центра еванђеоске цркве „Светло“ у Лесковцу).

испомоћи јачању нишке, лесковачке и крушевачке заједнице. Други, такође, скроман по учинку, представљао је покушај пастора Горана Максимовића из прве половине последње деценије 20. века. Устројена је формално Еванђеоска црква „Радосна вест“ 1996. године, а зграду у сопственом власништву у Епископској улици број 82а има тек од 2005. године. Верничко језгро на богослужењима чинило је испочетка тридесетак тадашњих студената – данас заједница има око четрдесет крштених верника, махом Срба.

РОМИ ПЕНТЕКОСТАЛЦИ У ЈУГОИСТОЧНОЈ СРБИЈИ

И у Србији је трансформација ромског мањинског религијско-конфесионалног статуса у већинским верама у већинску присутност у мањинским верама и верским заједницама највидљивија на примеру јеванђеоског пентекостализма (Ђорђевић 2005).

Прва ромска породица у Лесковцу која је примила Христа била је породица Ромкиње Севде, која је служила у кући Ђирила Митковића, пентекосталног проповедника, давних, 60-их година прошлог века. Ретка слика и за садашњост, а немоли за то време – Срби и Роми за столом у време недељног ручка – трајно је определила Севду да протка сопствени живот вером и молитвом и узорним понашањем заинтересује бројне сународнике за нов хришћански наук.

Но, више од библијских поука, суштински су пентекостализму Роме привукле *молићве за здравље* Миодрага Станковића, када је средином 70-их година прошлог века преузео вођење службе и цркве у Лесковцу. И сам у једном животном трену исцељен од болести, млади пастор увек је спремно излазио у сусрет Ромима у потребама, телесним или душевним, појединачним или породичним.⁷ Лесковачким махалама препричавало се да „црква лечи болесне“, односно да су усрдне молитве за оздрављење старешинства делотворније од званичне медицине. Саме старешине пак радије су то представљале као Божији одговор верницима: пород нероткињама, мушког наследника у кући, очишћење од тумора и израслина на телу итд. Било како било, групе Рома из Подворца, Сат-мале и новог насеља „Славко Златановић“ тискале су се недељом пред зградом у Максима Горког број 22 и навеле одговорне у цркви да покрену „мисију у мисији“, тј. формирају засебну „Заједницу Рома“. Ова је заједница касније изнедриле и многе друге у непосредном окружењу, урбаном и руралном.

Као што смо претходно написали, важна година у верском животу Рома пентекосталаца у граду на Дубочици јесте 2005, када се трећина верника, на челу са старешинама Шерифом Бакићем и Бојаном Расимовићем, вратила у

⁷ Консултовати изворна сећања Миодрага Станковића, објављена у: Stanković 2007.

окриље српске заједнице „Светло“, док је остале наставио да представља Селим Алијевић. Ова деоба непосредно је узроковала издвојено настајање нових заједница под патронатом Духовног центра еванђеоске цркве „Светло“ и Протестантске еванђеоске цркве „Заједница Рома“.

„Заједница Рома“ агилнија је у мисионарском раду. Мањих молитвених група и мисијских станица има и у Прокупљу, Сурдулици, Владичином Хану, Белој Паланци, Пироту и Бујановцу. Једнако и у Житном Потоку, Разгојни и Печењевцу, као и у Дубову, поред Бојника. Окупљања су најчешће у дому неког од верника, које периодично посећују старешине из Лесковца. У Прокупљу верне предводи Марјан Станковић, студент друге године Библијске школе, на кога лесковачка централа озбиљно рачуна у будућем проповедничком раду.

У зависности од скромних финансијских могућности и снажљивости самих верника на терену, поједине заједнице почеле су да раде у изнајмљеним или просторијама у сопственом власништву. Тако, на пример, у Бошњацу надомак Лесковца у ромској махали у центру постоји скромним грађевинским трудом оспособљена омања зграда, намењена окупљању тридесетак Рома, које предводи Ненад Дурмишевић.

Слика 1. Испостава Протестантске еванђеоске цркве „Заједница Рома“ у Бошњацу (фебруар 2009)

Поседна пажња посвећена је контактима са браћом и сестрама у суседном Врању, започетим још раних 90-их година прошлог века. Старешине Далибор Јашаревић и Ненад Бекташевић налазе се на услузи обраћенима у Христу, а просторије за богослужење добровољно је уступио Јовица Јашаревић. Покренули су и црквени сајт на <http://romskacrkva.com>.

Слика 2. Испостава Протестантске еванђеоске цркве „Заједница Рома“ у Врању (фебруар 2009)

Удовољава се верским потребама педесетак Рома и у осам километара удаљеној Врањској Бањи. Елементарно је опремљено за богослужење поткровље породичне куће Кадире Асановић.

Слика 3. Испостава Протестантске еванђеоске цркве „Заједница Рома“ у Врањској Бањи (март 2009)

У Врању и Врањској Бањи делују и филијале лесковачког Духовног центра еванђеоске цркве „Светло“. У старом градском језгру, у Горњој Чаршији, тек неколико десетина метара од споменика Бакији Бакићу, оцу ромске трубе, у изнајмљеној просторији у приземљу једне породичне зграде окупља се тридесетак Рома пентекосталаца.

Слика 4. Испостава Духовног центра еванђеоске цркве „Светло“ у Врању (март 2009)

Слика 5. Испостава Духовног центра еванђеоске цркве „Светло“ у Врањској Бањи (март 2009)

Под закупом је и просторија у Врањској Бањи, у коју долази да послуша проповеди и слави Бога двадесетак верника.

Као одвојена заједница, у махали на Јеврејском гробљу у Нишу, у Мраморској улици број 11, делује Протестантска еванђеоска црква Духовни центар „Заједница Рома“, са тридесетак крштених верника и стотинак симпатизера. Старешина Рама Јашаревић са супругом и децом станује у кући покрај цркве; није Нишлија, већ се доселио из Лесковца зарад мисије међу сународницима у граду на Нишави.

Слика 6. Протестантска еванђеоска црква Духовни центар „Заједница Рома“ у Нишу (март 2009)

ПРОТЕСТАНТСКА ЕВАНЂЕОСКА ЦРКВА „ЗАЈЕДНИЦА РОМА“ У ЛЕСКОВЦУ

Историјски датум за јеванђеоски пентекостализам у Србији је 21. септембар 1986. године. Тог дана у Лесковцу су освећени објекти Духовног центра еванђеоске цркве „Светло“ у Улици Максима Горког, али и отворена прва „Заједница Рома“ у тадашњој Југославији (Starešinstvo Protestantske evanđeoske crkve 2007). Једна црква, а две заједнице у два објекта: српска у броју 21, а ромска у броју 22.

Многи су тада ризичним оценили корак у подели богослужења на српском и ромском језику, страхујући од осуда за подвајање у Христу двеју нација. Било је пак међу њима и оних дубоко убеђених да Роми заслужују да достигну духовну слободу изражавају у потпуности у складу са сопственим темпераментом. Као и у другим важним животним приликама, и у црквеним

би догађањима уносили себе до краја. Експресија у исказивању шта им је на души није била једнака као код браће Срба: брже, гласније и бучније су певали, ватреније су се молили, стајали су и тапшали, уздизали руке и погледе ка таваници. Прекопиране стихове из англосаксонских песмарица компоновали су у складу са познатим ромским мелосом, текстописали су особени доживљај Бога на матерњем језику. Државу и даље нису имали, али су постали равноправним члановима царства Божијег. Дobili су своју цркву и један сасвим нови идентитет. Укратко – славили су Бога на ромски начин!

По окончању двогодишњег духовног учеништва у International bible training institute (Еванђеоска библијска школа) у Бургес Хилу (Burgess Hill) у Енглеској, Миодрагу – Мији Станковићу и његовим синовима Станку и Стефану прикључује се 1991. године као старешина, а затим и као први ромски пастор, млади и перспективни Селим Алијевић (Kurtić 2003). Првих година 21. века за старешине се рукополажу и Шериф Бакић и Бојан Расимовић. Тимским радом дат је немерљив допринос активном ширењу јеванђеља међу лесковачким Ромима. У наступајућем времену број крштених верника премашио је хиљаду, са још најмање толико пријатеља цркве и повремених посетилаца.

Дечији, тинејџерски и омладински часови, касније и сестрински, оспособили су читаву генерацију нових верника, орних да уским и пренатрпаном улицицама у махалама неуморно позивају на недељна богослужења у различитим терминима, јер нису сви могли одједном да се сместе у мален простор. Проблем је умногоме разрешен 1. априла 2001. године постављањем великог плаво-белог шатора, величине 25 × 15 метара, на купљеној парцели на броју 35 у Карађорђевој улици у насељу „Славко Златановић“ (двориште некадашњег складишта предузећа „Два јарана“). Пријављено је код надлежних органа верско окупљање на новој адреси, али се није све завршило на томе. Учестали приговори комшија српске националности са почетка улице, али и ширег рејона, због наводне буке и непримереног понашања, кулминирали су решењем комуналних органа да се шатор демонтира или сруши. Старешинство је паметно реаговало, обавештавајући све расположиве штампане и електронске медије о кршењу грађанских и верских слобода и формирајући пред објектом „живи штит“, састављен од преко хиљаду младих и старих верника, али и најмлађе деце. Држала се проповед на отвореном, певале су се Божје песме, упућивале молитве Христу. Председник лесковачке општине није желео да ризикује јавну репутацију, па се посегло за компромисом, који је смирио страсти и обезбедио опстанак шатору (Куртић 2008). Истовремено, простору у Максима Горког број 22 додељена је нова намена: претворен је у хуманитарно складиште, односно седиште Добротворног друштва „Оаза“.

Таман се стишала једна, уследила је друга бура. Због супротстављених погледа на будућу црквену организацију, а помињана је и црквена дисциплина, почетком 2005. године дошло је до расцепа дотад јединствене „Заједнице Рома“. Под истим именом и вођством пастора Селима Алијевића,

Слика 7. Данашњи изглед „Цркве под шатром“ у Лесковцу (фебруар 2009)

члана Главног старешинства и координатора ромских заједница Протестантске еванђеоске цркве у СР Југославији, остала је већа група Рома, док се мања, на челу са ромским старешинама Шерифом Бакићем и Бојаном Расимовићем, приклонила, боље рећи, вратила матичном гнезду – Духовном центру „Светло“ и заједничким богослужењима са Србима у Максима Горког 22. У погледу устројства, „Светло“ се одредило као самостална црквена општина на југу Србије, независна од Београда.

Пољуљано је поверење многобројне верничке популације. Једни су напрасно престали да посећују обе заједнице, тихо и без речи, исказујући незадовољство учињеном реорганизацијом. С друге стране, уздрмане су читаве фамилије: отац се приклонио Селиму, а син изабрао Шерифа, доводећи до усијања породичне односе. Асистент Селима Алијевића, Горан Саитовић, потврђује да заједница данас окупља око три стотине крштених верника и исто толико пријатеља (наведена сразмера важи и за заједницу „Светло“).⁸

Црква у новом насељу наставила је да се развија. Поред шатора, поступно су оспособљаване постојеће зграде чврсте грађе за извођење разних облика активности. Данас постојећи комплекс обухвата управну канцеларију, учионицу са школским прибором за рад са подмлатком, кухињу за освежење и лаке оброке, рекреативни простор и радио-станицу.

⁸ Водивши планиране интервјуе, из разговора са обичним верницима из обеју заједница закључили смо да постоји расположење за успостављањем поновног јединства. Изгледа да је на црквеним вођама да пронађу практични начин како да то изведу на добробит свих.

Главни део црквених активности у „Заједници Рома“ обавља се на ромском језику, од редовних богослужења, до поуке у вери са најмлађим узрастом. Ако гостују на службама нероми, неписано је правило да пастор проповеда на српском језику. Сат времена пре устаљеног термина богослужења – средом и недељом од 18 часова – почињу да пристижу први верници у пространо црквено двориште: онима из удаљених махала или гравитирајућих места, као и за старе и слабо покретне, намењен је изнајмљени комби. Посећеност је боља викендом, као и пред најхладније годишње доба, када се Роми враћају са јесених сезонских послова диљем Србије у своје домове да презиме. На вратима стоје редари и ђакони, послужитељи задужени за организовање и спровођење црквених обреда: поздрављајући сваког појединачно, усмеравају их према средишњици простране сале. Унутрашњи зидови шатора обложени су лакираним ламперијом, са циљем максималног задржавања топлоте када захладни.

Слика 8. Атмосфера са ромског богослужења пентекосталаца у Лесковцу (фeбруар 2009)

Неупућене и неприпремљене посматраче затиче неуобичајена сцена, док се обављају последња штимовања на бини: поједини верници смењују се у гласном емотивном изрицању молитви упућених Богу пред осталом браћом и сестрама. Тапациране дрвене клупе запоседају махом жене, како старије, забраћене и погурене, тако и млађе, без марама, врло често с дебама у наручју или децом од тек неколико година. Своје место на једном крају имају основношколци и средњошколци. Одећа коју верници имају на себи далеко је од сјаја и квалитета посетилаца богослужења код адвентиста и Јеховиних сведока; није нова, али је чиста и уредна. Први централни ред, наспрам уздигнуте бине са озвученом говорницом и музичким инструментима, уобичајено

је намењен гостима и првацима. Приметна пажња посвећена је члановима музичке пратње: клавијатуре, тарабука, бубањ, гитара и бас-гитара, са издвојеним микрофоном за пратеће вокалне певачице. Посебно задужен младић барата лаптопом и на развученом платну на зиду смењује текстове песама и библијске цитате заступљене у проповедима и молитвама пастора, за све оне који нису најбоље овладали Светим писмом.

Једном или двама песмама побожног карактера успоставља се јединство присутних у сали пре него што пастор Селим Алијевић, са микрофоном у руци, упуту поздравне речи и уводном молитвом позове на заједничко обраћање Христу, тзв. слављење Бога. Следи блок песама препознатљивог хришћанског садржаја, у тону ромског мелоса. Занесени, редовно затворених очију, верници различито манифестују силазак Светог Духа: једни седе, многи су усправљени; нечије су руке у ваздуху, док су другима прекрштене преко груди или спуштене низ тело; једнима су гласови громогласни, други тек тихо изговарају стихове; поједина су лица обливена сузама или болним гримасама, док друга краси савршена мирноћа. Све је подређено личном доживљају, подржаном трештећом музиком из моћних звучних кутија. У специјалним приликама наступа и црквени хор, задужен да са музичарима комплетира тим за слављење. Постоје већ неколико снимљених компакт-дискоса са ромском духовном музиком, који се бесплатно дистрибуирају.

Након слављења, присутни слушају проповед из Библије са јасном моралном поруком. Пастор чита стихове на српском језику, али их појашњава и образлаже на ромском. Иза тога следи још један блок песама, а крају вечерњег окупљања претходе молитве за потребе верних. Из жаморне гомиле,

Слика 9. Слављење Бога код Рома пентекосталаца у Лесковцу (фебруар 2009)

која излази у ноћ, издвоји се покоја мајка са дететом у наручју или невољна особа у пратњи, замоливши за директно упућену пасторову реч.

Неколико пута годишње, обавезно у Дане Пентекоста, врши се крштење нових чланова, како из Лесковца, тако и из мањих места у којима црква има своје вернике.

Пастору у раду помаже црквени одбор, који се именује једном годишње. Чине га угледни представници цркве, сведочећи променама у навикама благотворно дејство Христа у њима. Операционализацији постављених задатака доприносе и други сарадници: учитељи веронауке, дежурни евидентичари, сестринске вође, молитвени координатори, вође хуманитарног рада итд.

Слика 10. Новокрштени верници (децембар 2009)

Од почетка 2009. године у цркви функционише дечије обданиште, које скупа са „Недељном школицом“ игра пресудну улогу у подучавању најмлађих моралним и духовним вредностима. Постоји и „ДВД библијска школа“, осмишљена да траје четири семестра и информира о темељима вере, по чијем се окончању добија диплома и препоруке за стицање даљег верског образовања. Од 2005. године програм локалног домета емитује Радио „Емануел“ на 98,2 мегахерца; има своју посебну просторију у црквеном комплексу, преноси проповеди уживо, читања из Библије и духовну музику на ромском језику. Оформљена је и стална интернет страница на <http://zajednicaroma.com/php/show.php>, где запажен сегмент чини прегршт фотографија о збивањима из живота цркве. У лесковачком Дому синдиката усталиле су се последњих година свечаности посвећене прославама Божића и Ускрса, уз наступе омладинског хора, драмске секције и дечије групе. Старешинство увелико најављује куповину засебног плаца и проширења постојећих капацитета изградњом новог молитвеног дома.

ЛИТЕРАТУРА

- Бјелајац, Бранко. 2003. *Пројесџанџизам у Србији (Прилози за историју реформаџиској наслеђа у Србији – I део)*. Београд: Алфа и Омега.
- Бјелајац, Бранко. 2010. *Пројесџанџизам у Србији (Прилози за историју реформаџиској наслеђа у Србији – II део)*. Београд: Сотериа.
- Курџић, Тане. 2008. Протестантска Еванђеоска црква „Заједница Рома“ у Лесковцу. *Лесковачки зборник XLVIII*: 351–58.
- Араповић, Borislav. 2003. *Njihovih tragom (Prvi pentekostalci u Hrvatskoj)*. Osijek: Izvori.
- Ђорђевић, Dragoljub B. 2005. Globalization of religion: Evangelistic pentecostalism. In: *Religion and globalization*, edited by Danijela Gavrilović, 85–97. Niš: YSSSR and Sven.
- Jambrek, Stanko. 2002. Pentekostni pokret: razvoj i teološke karakteristike. *Zaprešićki godišnjak* 10–11: 456–71.
- Jambrek, Stanko. 2007a. prir. *Leksikon evanđeoskoga kršćanstva*. Zagreb: Bogoslovni institut i Prometej.
- Jambrek, Stanko. 2007b. Riječ urednika. *Kairos* I (2):183–84.
- Kuzmić, Franc. 2007. Pregled povijesti pentekostnog pokreta u Jugoslaviji od početka do 1991. *Kairos* I (2): 221–34.
- Kurtić, Tane. 2003. Protestant evangelical church „Community of Roma“ in Leskovac. In: *Roma religious culture*, edited by Dragoljub B. Ђорђевић, 177–84. Niš: YSSSR, Yuroma center and Punta.
- Stanković, Miodrag. 2007. Romi – nasledstvo od Gospoda. *Religija i tolerancija* 7: 171–72.
- Starešinstvo Protestantske evanđeoske crkve. 2007. Dvadeset godina „Zajednice Roma“ u Leskovcu. *Religija i tolerancija* 7: 173–76.

Dragan Todorović

ROMA AS A PENTECOSTALS IN THE SOUTHEASTERN SERBIA

S u m m a r y

For a decade and a half there has been an increased influence of “small religious communities”, Adventists, Pentecostals, Jehovah’s Witnesses, Baptists, Methodists, Mormons and others, to the Serbian religious scene. Drawing from the spreading pattern in European as well as Balkan states, Protestant religious communities pay particular attention to ethnic minorities, especially Roma, whose confessional origin is Orthodox and Muslim. The conversion into Protestantism has given Roma a lot they were deprived of in Orthodoxy, Roman Catholicism and Islam: dignity and respect, care and welfare, hope and outlook.

Pentecostalism, whose distinguishing trait is professing Evangelical messages in the force of the Holy Spirit, has eclipsed other movements in terms of religious engagement among Roma. Leskovac, which boasts an exclusively Roma Pentecostal Church (better known as “The Church under the Booth”, with a few hundred baptized believers), is considered to be the center of Evangelical Christianity.

The paper is based on data collected through observation and participation in religious rituals as well as through the in-depth interviews, with members of the Roma Evangelic Pentecostal Church in southeastern Serbia and their pastors.